

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH VĚD

Ústav ošetrovatelství

Hana Maulerová

Canisterapie a technika polohování u seniorů

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Macháková, Ph. D.

Olomouc 2012

Anotace

Bakalářská práce

Název práce:

Canisterapie a technika polohování u seniorů

Název práce AJ:

Canistherapy positioning and technique in the elderly

Datum zadání: 2012-18-01

Datum odevzdání: 2012-30-04

Vysoká škola, fakulta, ústav: Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta zdravotnických věd

Ústav ošetřovatelství

Autor práce: Maulerová Hana

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Machálková, Ph.D.

Oponent práce:

Abstrakt v ČJ:

Tématem bakalářské práce je oblast canisterapie a technika polohování u seniorů. Práce se zabývá především zjištěním a předložením specifických poznatků v této problematice dle předem stanovených cílů. Přehledová bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. Úvodní kapitola se zabývá pojmem, indikací,

oblastmi uplatnění a možnostmi využití canisterapie v praxi. Druhá část se věnuje vlivu a působení psí terapie na tělesné a duševní zdraví seniorů. Závěrečnou kapitolu tvoří publikované poznatky v oblasti polohování a relaxace se psy využitím diatermie v rámci fyzioterapie a rehabilitace seniorů.

Abstrakt v AJ:

The theme of the thesis is an area of Animal-Assisted Therapy and technique of positioning in the elderly. The work deals mainly with the ascertaining and presentation of findings in this field according to predetermined goals. The overview thesis is divided into three main chapters. The introductory chapter deals with the concept, indications, application areas and possibilities of Animal-Assisted Therapy use in practice. The second part is devoted to the influence and impact of Canine Assisted Therapy on physical and mental health of seniors. The final chapter consists of published knowledge in the area of positioning and relaxation with therapy dogs using diathermy in physical therapy and rehabilitation of seniors.

Klíčová slova v ČJ:

canisterapie, diatermie, polohování se psy, senior

Klíčová slova v AJ:

canistherapy, diathermy, positioning with dogs, senior

Rozsah: 38 str.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
a použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

Olomouc 30. dubna 2012

.....

podpis

Děkuji PhDr. Lence Machákové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	7
PŘEHLED DOHLEDANÝCH INFORMACÍ	12
1 POJEM CANISTERAPIE	12
1.1 INDIKACE CANISTERAPIE.....	12
1.2 OBLASTI UPLATNĚNÍ CANISTERAPIE.....	14
1.3 OBLAST PODPORY ŽIVOTNÍCH POTŘEB	14
1.4 MOŽNOSTI VYUŽITÍ CANISTERAPIE	17
1.5 PRAXE V INSTITUCÍCH	21
2 PES A SENIOR	23
2.1 UPLATNĚNÍ PSA V DOMOVECH PRO SENIORY.....	24
2.2 VLIV CANISTERAPIE NA DUŠEVNÍ ZDRAVÍ SENIORŮ.....	25
2.3 VLIV CANISTERAPIE NA TĚLESNÉ ZDRAVÍ SENIORŮ.....	26
3 REHABILITACE A FYZIOTERAPIE	27
3.1 POLOHOVÁNÍ A DIATERMIE	28
3.2 RELAXACE SE PSY	32
ZÁVĚR	33
BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE	35

ÚVOD

Pod pojmem canisterapie se skrývá terapie využívající vlivu a působení psa, věnující se převážně nemocným dětem. Moderní doba není příliš nakloněna canisterapii, která by se zaměřila i na naše starší spoluobčany. V řadě institucí určených pro seniory není pes vítán z důvodu hůře udržovatelné hygieny na pracovišti, neznalosti a strachu ošetřujícího personálu nebo odmítavé reakce ze strany vedení ústavu. Důvodem výběru tématu bakalářské práce je nejen předložení dohledaného množství informací týkajících se canisterapie a techniky polohování u seniorů určené široké veřejnosti, ale i hlubší zájem o tuto problematiku ze strany autora.

Zkoumaný problém:

„Jaké byly vyhledány publikovatelné poznatky o využití canisterapie a její uplatnění v praxi?“

„Jaké existují informace o technice polohování se psy u seniorů?“

Cíle bakalářské práce:

Cíl 1. Předložit poznatky o možnostech využití canisterapie a její uplatnění v praxi.

Cíl 2. Předložit poznatky o vlivu canisterapie na tělesné a duševní zdraví seniorů.

Cíl 3. Předložit poznatky o technice polohování a relaxace se psy s využitím diatermie v rámci rehabilitace a fyzioterapie seniorů.

Jako vstupní studijní literatura byly prostudovány tyto tituly:

1. EISERTOVÁ, Jaroslava; ŠVESTKOVÁ, Renata. *Pobytové a volnočasové aktivity se zaměřením na problematiku canisterapie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2011. 104 s. ISBN 978-80-7394-6.
2. FEJKUSOVÁ, Helena; MIČULKOVÁ, Olga. *Canisterapie v praxi*. vydáno za pomoci sdružení Podané ruce, 48 s. ISBN nemá
3. GALAJDOVÁ, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.
4. KLEVETOVÁ, Dana; DLABALOVÁ Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 202 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
5. NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 159s. ISBN 80-00-01809-8.
6. ODENDAAL, Johannes. *Zvířata a naše mentální zdraví*. Brázda, 2007. 174 s. ISBN 978-80-209-0356-3.
7. PETRŮ, Gabriela; KARÁSKOVÁ, Vlasta. *Edukační aspekty canisterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 33 s. ISBN 978-80-244-1957-2.
8. VOTAVA, Jiří a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 207 s. ISBN 80-246-0708-5.
9. WALSH, Danny. *Skupinové hry a činnosti pro seniory*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 203 s. ISBN 80-7178-970-4.

Vyhledávací rešeršní strategie:

Pro vyhledávání v databázích a vyhledávačích byla použita tato **klíčová slova:** canisterapie, diatermie, polohování se psy, senior

K vyhledávání relevantních plnotextů byly použity:

- databáze Bibliographia Medica Čechoslovaca-MEDVIK
- databáze PROFESE - ON LINE
- vyhledávač GOOGLE scholar
- vyhledávač GOOGLE – rozšířené vyhledávání
- česká periodika zařazená do seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice:
 - časopis Kontakt on-line
- časopis Florence
- databáze Slovenská lekárska knižnica
- Teória, výskum a vzdelávanie v ošetrovatel'stve

Z nerecenzovaných zdrojů byly použity časopisy:

- Diagnóza v ošetrovatel'ství
- Instinkt
- Sociální péče
- Pes přítel člověka
- Regena
- Rehabilitácia
- Svět psů

Použité sborníky a publikace:

- GALAJDOVÁ, Lenka; GALAJDOVÁ, Zdenka. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN-978-7367-879-1.
- „Má zooterapie zelenou?“ sborník z odborné konference 30. 5. 2011
- Pravda o zooterapii: sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27.11.2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12.2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích, vydáno 2003
- Pravda o zooterapii: sborník příspěvků z celostátní konference pořádané 25.11.2003 v Hluboké nad Vltavou, vydáno 2004
- VELEMÍNSKÝ, Miloš. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd. České Budějovice: Dona s.r.o., 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

Vyhledávací období: 2003-2011

Kritériem pro vyhledávání odborných článků ke zpracování přehledové bakalářské práce bylo: český a slovenský jazyk, publikované články ve vyhledávacím období 2003-2011, zadaná klíčová slova

Dohledané odborné články byly rozřizeny podle tématu bakalářské práce a vybrané informace z těchto dohledaných článků byly zařazeny ve formě parafrází do jednotlivých podkapitol podle cílů bakalářské práce.

Vyhledávání odborných článků proběhlo pomocí vyhledávače Google – rozšířené vyhledávání. Při zadávání výše uvedených klíčových slov a jejich kombinací zde bylo nalezeno 710 článků, z nichž daná kritéria splňovalo 150 článků. Pro tvorbu přehledové bakalářské práce bylo použito 5 článků. Ostatní zdroje nebyly použity z důvodu nesplnění předem daných kritérií nebo byly předmětem bakalářských či diplomových prací.

Při vyhledávání odborných článků pomocí vyhledávače Google Scholar při zadávání stejných klíčových slov a jejich kombinací bylo nalezeno 168

článků, z nichž odpovídalo 45 daným kritériím. Použito byly 3 články. Ostatní zdroje nesplňovaly předem stanovená kritéria nebo byly součástí bakalářských nebo diplomových prací.

Při vyhledávání článků pomocí databáze Profese- on line, při opětovném zadávání kombinací stejných klíčových slov nebyly nalezeny žádné články, které by se vztahovaly ke kritériím přehledové bakalářské práce.

Vyhledávání odborných článků proběhlo v databázi BMČ (Bibliographia Medica Českoslovaca). Po zadání klíčových slov a jejich kombinací bylo nalezeno 55 článků, z nichž kritéria splňovalo 20 článků. Pro tvorbu přehledové bakalářské práce bylo použito 9 článků.

Teória, výskum a vzdelávanie v ošetrovatel'stve-nalezen 1 článek.

Vyhledávání odborných článků proběhlo v časopise Kontakt-on line, po zadání klíčových slov a jejich kombinací bylo nalezeno 14 článků, použity byly 2 články. 12 článků neodpovídalo zadaným kritériím.

Vyhledávání odborných článků proběhlo v časopise Florence, po zadání klíčových slov a jejich kombinací bylo nalezeno 11 článků, použit byl 1 článek. 10 článků neodpovídalo zadaným kritériím.

V databázi Slovenská lekárska knižnica bylo nalezeno 8 článků, použit byl 1 článek, 7 článků neodpovídalo zadaným kritériím.

Přehled publikovaných poznatků

1 Pojem canisterapie

V dnešním moderním a přetechnizovaném světě se dostává do popředí nová forma léčby za pomoci zvířat, která využívá pozitivního působení na zdraví člověka. Tato metoda zvaná animoterapie působí především na fyzickou a emocionální stránku jedince. Součástí a nejvíce používanou formou animální pomocné terapie je canisterapie, tedy léčba za pomoci psa, která využívá vlivu psa domácího (*Canis familiaris*) jako pomocné terapeutické metody na psychickou, fyzickou a sociální pohodu člověka (Cicholesová et al., 2006, s. 114). Slovo canisterapie se skládá z latinských slov *canis-pes* a *terapie-léčba*. Jedná se o speciální typ sociální rehabilitace s využitím chování a fyziologie psa k rozvíjení a k získávání dovedností člověka. Neméně důležitou složkou canisterapie je i její využití jako podpůrné psychoterapeutické metody k řešení situací, kdy jiné metody selhávají či je nelze použít (Ungerová, 2008, s. 99). Canisterapie jako podpůrná metoda nachází uplatnění v široké oblasti poskytování sociálních služeb, a to ve službách aktivizačních určených pro rozsáhlou klientelu. Klade si za úkol řadu nejrůznějších aktivit počínaje působením na fyzickou stránku po vliv na duševní zdraví člověka (Jakubíková, 2009, s. 34).

1.1 Indikace canisterapie

Canisterapie nachází uplatnění pro všechny věkové skupiny klientů, nejmenších dětí až po seniory. Dle způsobu se canisterapie provádí individuálně nebo je zařazena do kolektivu. Terapie za pomoci živého psa se provádí u seniorů, především v domovech důchodců a v léčebnách dlouhodobě nemocných. Mezi psem a klientem trpícím samotou se mnohdy vytváří velmi silné pouto. Canisterapie přináší rovněž pozitivní výsledky u starších osob s různými stádii demence, nebezpečného agresivního chování

či u neuróz (Cetlová, 2006, s. 310).

Kontakt se psem pomáhá odstranit pocit zármutku a nejistoty, pro osoby ovdovělé nebo opuštěné se často stává jedinou možností jak neupadnout do těžkých depresí způsobených ztrátou blízkého člověka. Pes dokáže vycítit u starší osoby s epileptickým onemocněním, blížící se nebezpečný záchvat a změnou svého chování a jednání klienta upozornit na případné nebezpečí (Cicholesová et al., 2006, s. 116).

Novotná informuje, že canisterapie přináší všem lidem užitek v oblasti uspokojování duševních potřeb a to zejména ve vnímání pocitu bezpečí a důvěry. Canisterapie je tedy prospěšná nejen lidem nemocným či starým, ale je obohacením i pro zdravé jedince nebo pro osoby netrpící určitou závažnou chorobou. Avšak canisterapie nemůže být poskytována lidem alergickým na psí srst nebo klientům, kteří mají panickou obavu ze psů. V tomto případě by mohla terapie působit negativně na zdravotní stav klienta (Novotná, Zourková, 2004, s. 31).

Autorka Tichá se domnívá, že canisterapie působí na tělesnou, duševní i sociální stránku každého člověka, zvláště pokud je kontakt trvalého charakteru. Přítomnost živého zvířete má za následek nejen zlepšení fyzického zdravotního stavu klienta, ale i ovlivnění stavu duševního. Je prokázáno, že vlastníci a majitelé čtyřnohých tvorů jsou celkově po všech stránkách zdravější a vitálnější, jejich život probíhá kvalitněji a zdaleka tolik je nepostihují nejrůznější choroby. Ojedinělou skutečností je také fakt, že působení canisterapie v sobě nezahrnuje negativní účinky, není možno se touto metodou jakkoliv předávkovat. Průzkumem Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích byl prokázán pozitivní vliv canisterapeutického psa na podporu a motivaci k ochotě navazovat budoucí vztahy mezi lidmi, prohlubovat dosavadní vazby a tím zlepšovat vzájemnou komunikaci a vlastní sebevědomí každé osoby (Tichá, 2007, s. 192-193).

1.2 Oblasti uplatnění canisterapie

Jak uvádí Mojžíšová, canisterapie může být zaměřena na vícero odlišných oblastí působení, a to na motivaci k celkové aktivizaci, zkvalitnění sociálních a rodinných vazeb či zlepšení komunikace s okolím za pomoci logoterapie. Při hlasitém verbálním projevu klienta, který mluví směrem k psovi, se posiluje správná výslovnost a zvyšuje se slovní zásoba (Mojžíšová, Tichá, 2005, s. 151). Ungerová uchopuje canisterapii jako socioterapii, která se soustředí na léčbu problémového chování osob a prevence agresivity pomocí sociálních kontaktů ve skupině. Fyzioterapie, léčba fyzikálními metodami, se zabývá nemocemi pohybového a nervového systému s cílem zlepšení celkové pohyblivosti u staršího člověka (Ungerová, 2008, s. 99-100). Autorka Novotná canisterapii doplňuje o oblast psychoterapie u dospělých a starších klientů. Psychoterapie se věnuje terapii za pomoci psychologických prostředků, kdy je využíváno canisterapeutického psa jako prostředníka mezi profesionálně vyškoleným odborníkem a klientem. Při přímém kontaktu se zvířecí srstí se zvýšeně vylučují hormony štěstí a klient tak zažívá pocity radosti a klidu (Novotná, Zourková, 2004, s. 32).

1.3 Oblast podpory životních potřeb

K nejčastějším příčinám vzniku smrti, uvádí Mahelka, se řadí choroby postihující kardiovaskulární aparát. Je všeobecně známo, že jedním z mnoha faktorů ovlivňující činnost srdce a cév je samota a pocit opuštěnosti u seniorů. Osamělost staršího člověka tak může postupně nenávratně vést k řadě oběhových chorob jako je zvýšený krevní tlak vedoucí často až k hypertenzi, postižení věnčitých tepen zásobující svalovinu srdce, cévní mozková příhoda nebo arytmie. Proto je velmi důležité, aby byla pokud možno takovému člověku poskytnuta možnost se zapojit do verbálního

projevu či komunikace s jinou živou bytostí tedy i se psem nebo jiným zvířecím společníkem (Mahelka, 2003, s. 43).

Vojtěchová poukazuje na důležitost vlastnictví živého domácího zvířete především u lidí dříve narozených. Bylo dokonce prokázáno, že osoby chovající ve své vlastní domácnosti čtyřnohého společníka snáze dosáhnou vyššího věku než lidé žijící zcela bez přítomnosti zvířat. Pes hraje hlavní roli nejen při prožívání emocí svého majitele a tím eliminuje hůře prožívané pocity, ale působí jako prostředek sloužící k navázání mezilidského kontaktu. Majitelé zvířecích kamarádů tak nemají chuť ani potřebu navazovat či udržovat kontakt s ostatními osobami v čekárnách zdravotnických zařízení, kam mnoho seniorů dochází, aby si mezi sebou alespoň popovídali. U těchto lidí je prokázána i snížená spotřeba léčivých prostředků a léčiv. Osoby dříve narozené, které jsou chovateli živého zvířecího tvora, rovněž nemají tendence a sklony k sebevražednému chování jako staří lidé trpící pocity samoty, opuštěnosti a smutku (Vojtěchová, 2010, s. 24).

Galajdová poukazuje na průzkum, který byl proveden v japonské nemocnici. Předmětem zkoumání byl vliv canisterapie na vnímání bolesti u klientů po operaci žilních městků v konečniku. Nemocným klientům byla nabídnuta muzikoterapie v délce trvání půl hodiny a stejně tak dlouho trvající canisterapie. Poté byly klientům odebrány výměšky slinných žláz s cílem změření enzymu alfa-amylázy, což je látka představující míru a zátěž stresu. Podle změřených výsledků byl prokázán efektivnější vliv canisterapie na spotřebu léků tišících bolest než tomu bylo u muzikoterapie. Přítomnost psího společníka na nemocné působila zcela opačně než u poslechu hudby, pes v lidech vyvolával nadšení a chuť do života, zatímco hudba je spíše tlumila ve svých aktivitách a uklidňovala (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 156).

Canisterapii dělí autorka Tichá na oblastní celky sloužící k podpoře tělesných, duševních a sociálních potřeb, jejich dovedností a jednotlivých účinků zaměřených na konkrétní stránku plnění základních potřeb člověka. Přítomnost zvířecího kamaráda vede u řady lidí ke změnám fyzického stavu

ve smyslu celkového zlepšení a pozitivního ovlivnění. Hlazením či dotýkáním se zvířete se do krve vyplavují hormony fenyletylamin, endorfin a dopamin přinášející pocit spokojenosti, celkového zklidnění a především eliminaci vnímání bolesti. Vzájemná aktivní interakce mezi zvířetem a uživatelem canisterapie vede ke snížení krevního tlaku krve, normalizaci krevního oběhu, optimalizaci frekvence dechu a činnosti srdce. Vlivem motivace a ochoty k pohybu se psem dochází ke snižování hmotnosti, odstranění zlovyků v užívání návykových látek, podpoře správných stravovacích návyků a v neposlední řadě k dodržování pohybového režimu (Tichá, 2007, s. 193).

Lacinová využívá působení psa jako bioenergetického prostředku tak, aby docházelo u jiného živého organismu, na které působí, ke stimulaci vlastních zotavovacích možností jednotlivého klienta. Klade rovněž důraz na schopnost a dovednost vycvičeného psa předvídat blížící se záchvat epilepsie u klienta trpícího touto nebezpečnou chorobou (Lacinová, 2003, s. 6).

Co se týká oblasti podpory a udržení soběstačnosti a pohyblivosti seniorů, podotýká Jakubíková, je canisterapie velmi vhodnou volbou. Je samozřejmé, že většina osob dříve narozených si přeje zůstat co nejdéle aktivními a plně samostatnými. Pes jako působící motivační prvek dokáže výrazně napomoci při uskutečňování pohybových aktivit zejména u lidí, u nichž je kladen důraz na podporu a motivaci k pohybu. Příkladem je nenucená ochota klientů se psa dotýkat, hladit si jej, hřebenem mu pročesávat srst, podávat mu hračky, manipulovat s obojkem či vodítkem, chodit s ním na procházky, u osob ležících či nesoběstačných uvolnit psovi na lůžku místo. Vlivem provádění těchto aktivit se zlepšuje celková motorika, koordinace pohybů a motivace k pohybu (Jakubíková, 2009, s. 35).

Autorka Hančlová uvádí možné příklady podpory aktivity seniorů s ochotou procvičovat jemnou motoriku. Důležitou roli při procvičování kloubů horní končetiny hraje házení předmětů psovi, při přímém doteku se psem se zlepšuje pohyblivost ruky, při použití pomůcek sloužících

k pročesávání srsti psa se natahují spastické prsty, procvičuje se správný úchop pomůcky rukou. Pro celkové procvičení horní končetiny se provádí i nácvik krmení psa z dlaně pomocí granulí (Hančlová, 2007, s. 139).

Jakubíková doplňuje možné působení canisterapie v oblasti komunikace a správné artikulace řeči. Klient sám má snahu pojmenovat psa jeho jménem, dávat mu příkazy, mluvit na něj. Je nucen si jednotlivá slova pamatovat a správně je vyslovovat, protože jen dobře řečené výrazy pes dokáže uposlechnout. Klient v přítomnosti psa zapomíná na četná trápení, odpoutává se od své vlastní osoby a zaměřuje se svými myšlenkami na dění okolo sebe, vyptává se na psa a jeho potřeby, povídá si o svém životě s terapeutem, vzpomíná na šťastná období. Přínos canisterapie spočívá v kladném naladění duševního rozpoložení klienta, které nepřímo působí na celkový zdravotní stav a tím i na pocit pohody (Jakubíková, 2009, s. 35).

1.4 Možnosti využití canisterapie

Kovalčíková chápe canisterapii v rámci ošetřovatelství jako ceněnou metodu s pozitivním působením na zdravotní stav klienta. Canisterapeutický pes napomáhá zlepšovat zejména duševní rozpoložení nemocného člověka, který propadá depresivním stavům působícím i na jeho celkový zdravotní stav. Canisterapie nevede k úplnému uzdravení, ale výrazně napomáhá klientům, aby začali myslet pozitivně, usmívat se a tím se v boji se svou nemocí nejen nevzdávat, ale jakékoliv překážky i mnohem lépe snášet. Canisterapie u starých lidí je zejména vhodná pro klienty z řad onemocnění psychologických a psychiatrických, ale přináší výsledky i lidem s typickými chorobami ve stáří jako jsou různé typy demence, Alzheimerova choroba nebo Parkinsonova nemoc (Kovalčíková, 2010, s. 65-66).

Autorka Broklová informuje, že canisterapie je vhodná i jako určitá předoperační příprava před plánovanou operací u klientů zařazených do operačního programu. Do léčebny dlouhodobě nemocných pravidelně dochází canisterapeutický tým a pomáhá těmto klientům překonávat obtíže

a obavy spojené s provedením totální endoprotézy kloubů. Po roční zkušenosti se plně dostávají výsledky poskytování canisterapie. Zvíře je nápomocno při překonávání strachu, stresu a stísněných pocitů, poskytuje možnosti k rozvoji motoriky a zvyšuje nízké sebevědomí některých osamělých seniorů (Broklová, Čermáková, 2004, s. 29).

Cetlová upřesňuje, že interakci mezi psem a klientem lze rovněž s úspěchem provádět i u nemocných se senilní demencí, často spojenou s poruchami komunikace a celkové soběstačnosti, demencí různého typu a stádia či u osob s poruchou vnímání vlastní osobnosti hospitalizovaných na odděleních psychiatrických léčeben. U klientů je důležité dodržovat určitou pravidelnost nejen v četnosti návštěv canisterapeutického týmu, ale i v představování všech účastníků canisterapie. Příkladem může být docházka do léčebného zařízení v Havlíčkově Brodě. Zde je využíváno působení trpasličích pudlů jako zástupců malé rasy především u klientů neorientovaných a připoutaných na lůžko. Přítomnost psího společníka dokáže v nemocných vyvolat zájem o kontakt se psem a vytrhnout je z apatie. Část nemohoucích klientů se snaží o verbální projev či komunikaci s okolím (Cetlová, 2007, s. 27).

Motlová klade důraz na zajištění vhodného okolí k provádění canisterapeutických interakcí u klientů s demencí. Samotný správný průběh je závislý na dostatečně připraveném prostředí, kde bude interakce probíhat, na znalosti problematiky ze strany terapeuta, dostatečném časovém rozmezí a na pravidelnosti. Canisterapie se uskutečňuje v dostatečně velké a klidné místnosti s přístupem vzduchu a s takovým osvětlením, které klienty s demencí příliš nerozptyluje. Terapie probíhá za neustálého sledování nemocných, jejich verbálních i neverbálních projevů, mimiky a gestikulace. Autorka svým vlastním pozorováním shledala, že canisterapii lze využít k podpoře poznávacích schopností a možností, aktivitě, ochotě klientů smysluplně zacházet s pomůckami, zvýšení sebevědomí a kontaktu ve společnosti. Klienti jsou po interakcích klidnější, lépe se koncentrují a dokáží se více soustředit na okolí (Motlová, 2011, s. 13-14).

Hančlová se domívá, že působením canisterapie u klientů s Alzheimerovou demencí dochází k pozitivním výsledkům ve smyslu podpory komunikace a rozvoje kontaktu pomocí doteků a gest. Je tedy zřejmé, že samotná přítomnost psa dokáže vytvořit příjemné a klidné prostředí, tolik důležité pro zlepšení psychického stavu klienta. Terapie za asistence zvířat nabízí své individuální možnosti zejména klientům s poruchami soběstačnosti a mobility. Pro celou řadu klientů, jež v minulosti prodělali cévní mozkovou příhodu, se canisterapie stává součástí aktivit podporující zlepšení míry soběstačnosti. Působením psa dochází k objektivnímu zkvalitnění hybnosti klienta. V nemalé míře přispívá i k uspokojování životních potřeb (Hančlová, 2008, s. 10).

Galajdová po prozkoumání řady studií prokazuje canisterapeutický vliv na klienty, které postihla mozková mrtvice s následnou afázií. Těmto klientům byla v rámci terapie nabídnuta půlroční terapie klasickými metodami, a až poté jim byla po dalších šest měsíců poskytnuta terapie za pomoci psů. I přes minimální rozdíl mezi oběma metodami většina klientů sdělovala, že pouhá přítomnost psů je více motivovala, bavila a podporovala k léčbě (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 155).

Halleyová klade důraz na provádění canisterapie u klientů po prodělání cévní mozkové příhody. Terapie je vhodnou součástí tradiční léčby zahrnující podávání ordinovaných léků a rehabilitaci. Klienti jsou ohroženi nejen možnou případnou invalidizací, ale hůře se přizpůsobují změněným podmínkám ve společnosti. Pes pomáhá obtíže klienta potlačovat, působí na tělesný, duševní a sociální stav a tím ovlivňuje celkovou kvalitu života. V důsledku mozkové příhody bývá narušena pohyblivost a vnímání části těla, postupně dochází ke zkracování jednotlivých svalů a svalových skupin, chůze je obtížná, klient začne pociťovat bolest. Při canisterapii je pes napoložován k nemocnému tak, aby účinně působil na ochablé svalstvo v oblasti hrudní a bederní oblasti zad. V některých případech se pes přikládá k nosným kloubům dolních končetin pro přímé působení na stehenní a lýtkové svalstvo. Klient zaujímá polohu vleže na boku, pes je umístěn dle možností před anebo

za klienta podle toho, na kterou část těla chceme působit. Autorka je přesvědčena, že canisterapie najde v budoucnu své právoplatné umístění a bude vhodnou doplňkovou terapií pro klienty, které postihla cévní mozková příhoda (Halleyová, 2004, s. 35-36).

Hančlová hodnotí canisterapii jako běžnou součást léčby klientů s Alzheimerovou demencí nebo mozkovou příhodou. Terapie má stejný význam jako ergoterapie. Tyto metody jsou cíleně zaměřeny na podporu soběstačnosti, podílí se na ochotě klientů spolupracovat a pozitivně působí na duševní stav nemocného člověka. Autorka, která působí v zařízení pro seniory, má bohaté zkušenosti v oblasti vhodného působení na klienty. Za klienty pravidelně dochází canisterapeutický tým z profesionálního sdružení. Snaží se vhodně působit na ochotu ke zlepšení verbálních projevů a prostřednictvím nejrůznějších aktivit redukovat problémy způsobené změnami nálad a poruchami chování. Terapie probíhá jedenkrát za týden po dobu trvání zhruba jedné hodiny a má podobu zájmového programu. U individuálních interakcí je přítomen ergoterapeut a charakter canisterapie je zcela přizpůsoben potřebám klienta (Hančlová, 2008, s. 9-10).

Autorka Volšická prezentuje vhodné působení canisterapie u seniorů s Parkinsonovou chorobou i v jejich vlastním domácím přirozeném prostředí. Sama autorka docházela za starší klientkou přímo k ní do bytu společně i se svou fenkou stafordšírského bulteriéra. Snahou bylo, aby značně depresivní, plačtivou a v neposlední řadě téměř nepohyblivou seniorku mohla nejen pozitivně naladit, ale i vhodně zapůsobit na její ochotu k pohybu prostřednictvím polohování a rehabilitace. Je zde nutné uvést, že tato klientka byla dříve v minulosti společně i se svým manželem chovatelkou psů, takže bylo předpokládáno, že canisterapie bude pro oba manžele velkým přínosem po tělesné i duševní stránce. Canisterapie probíhala jedenkrát týdně a vhodně doplňovala cvičení, se kterým klientce pomáhal její muž. Prostřednictvím canisterapie se dříve převážně ležící klientku podařilo zrehabilitovat tak, že dokázala sama cvičit na lůžku, ve stoje bez dopomoci natahovat ruce a po určité době i chodit. Dokonce při polohování s fenkou se

omezil i třes doprovázející Parkinsonovu nemoc. Po stránce psychické klientka přestala přemýšlet nad smrtí a podobnými úvahami a začala se aktivně zajímat o dění kolem sebe. V jejím životě se znovu objevil smysl pro humor, začala se těšit na návštěvy psa a terapeuta, rozvykládala se o svém životě. Myšlenkou canisterapie bylo podnítit ochotu a podporu klientky uvažovat pozitivně a motivovat ji aktivitě. Canisterapie dopomohla ke zvýšení kvality života seniorky (Volšická, 2008, s. 44-45).

Galajdová upozorňuje na kladný dopad psí přítomnosti na kvalitu lidského spánku. V Japonsku v letech 2007 a 2009 proběhl výzkum, který se zabýval vlivem zvířete na charakter nočního spánku či případné potíže spojené s nespavostí a únavou během dne. Studie obnášela dotazování se na kvalitu spánku majitelů zvířat i lidí, kteří žádná zvířata nechovají. Výsledkem bylo zajímavé zjištění, že psi obývající místnost společně se svým majitelem, měli značný podíl na daleko lepší spánek než lidé žijící ve své domácnosti zcela bez zvířat (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 156).

Mahelka prezentuje možnosti působení canisterapie z dlouhodobého hlediska. Výzkumem vlivu canisterapeutického psa rasy zlatý retrívr na senilní klienty bylo zjištěno, že interakce těchto seniorů se psem výrazně ovlivňuje jejich vnímání okolí. Zlepšila se komunikace, eliminovaly se myšlenky na poškození vlastního těla a podpořil se pocit klidu a bezpečí. Interakce probíhala u klientů s gerontopsychiatrickým onemocněním jedenkrát za týden. První výsledky se dostavily po necelých dvou měsících. Další studií se zjistil kladný vliv canisterapie i na ošetřující a pomocný personál, pro který je péče o demenční seniory velmi náročným zaměstnáním. V tomto případě pomáhá canisterapie pracujícím lidem předcházet syndromu vyhoření (Mahelka, 2003, s. 42).

1.5 Praxe v institucích

Jakubíková poukazuje na velkou chybu zdravotníků či pracovníků v oblasti sociální péče v případě, že je mylně pochopená realizace vlastní

terapie. Předpokladem efektivní aktivity či terapie je nutná spolupráce všech členů poskytující péči, nejen canisterapeutického týmu, ale i ošetřujícího personálu. Praxe v některých organizacích probíhá zcela odlišně. Mnohdy se za tím skrývá pouze neúplná informovanost zaměstnanců a záleží na kynologovi, jaká přijme opatření směřující k důsledné vzájemné ochotě spolupracovat (Jakubíková, 2009, s. 36).

Okolo vlivu canisterapie se v dnešní době točí hodně otázek. Co ústav a jeho vedení, to jiný názor. Některá zařízení plně podporují myšlenku provádět na pracovišti terapii nejen s pomocí psů, ale i jiných zvířat. Canisterapie se stává součástí plnění programu péče. Oproti tomu stále existuje nespočet pracovišť, kde canisterapie není vítaná, zejména z hygienických důvodů. Přitom se stačí soustředit na změnu přístupu ke canisterapii jako takové a přehodnotit zažitý zastaralý model vedení zařízení. K velké škodě se mnohé instituce zajímají o canisterapii jen okrajově a neúmyslně od sebe odhánějí potenciální sponzory a investory, kteří by rádi finančně vypomohli k provozování terapie. Psovod pracuje prakticky ve svých volných chvílích bez nároku na honorář, ale tato situace se pro něj brzy stává značně komplikovanou a obtížně řešitelnou pro omezenou možnost vykonávání canisterapie s minimálním finančním pokrytím. Konečným a nešťastným vyvrcholením pak bývá odmítnutí poskytování canisterapie, neboť psovod i přes veškerou snahu není dále schopen hradit náklady spojené s provozováním terapie (Tauer, 2003, s. 23).

Vondráček konstatuje, že v oblasti práva je možné praktikovat canisterapii pouze za podmínek dodržování stanov k tomu určených. Je vhodné připomenout, že myšlenka canisterapie jako každá další moderní metoda v péči o klienty sebou přináší řadu mylných představ, odlišných názorů, od samotných klientů, jejich příbuzných až po pracovníky ve zdravotnictví či v sociální oblasti. Vyvolává řadu otázek směřujících k jejich právnímu vyřešení. Je důležité si uvědomit, že canisterapii na pracovišti je zapotřebí poskytovat *lege artis*, se zakotvením v dokumentaci daného zařízení. Po právní stránce terapii provádí vyškolené osoby

s asistencí speciálně vycvičeného psa. Není vždy jednoduché nalézt odpovídající řešení při náhle vzniklých nastalých situacích jako je neochota zaměstnanců spolupracovat s canisterapeutem z důvodu strachu nebo při zjištění alergické reakce na psí srst. Ne každý pracovník ve zdravotně-sociální oblasti a ne každý klient je ochotný snášet přítomnost psa v zařízení, což ale nelze považovat za důvod k ukončení pracovního poměru se zaměstnancem a přerušení hospitalizace a následné propuštění klienta. Jednou z mála jistot při poskytování canisterapie je uplatnění nároku na odškodné v případě, že pes způsobí během samotné terapie některému ze zaměstnanců na pracovišti fyzickou újmu ve smyslu poranění či kousnutí (Vondráček, 2006, s. 49).

2 Pes a senior

Smutnou a bohužel pravdivou záležitostí této moderní doby je skutečnost, že většina dnešních seniorů v menší či větší míře trpí pocity zbytečnosti a nepotřebnosti, postupně ztrácejí smysl života, přestávají se věnovat svým zálibám a koníčkům a straní se svému okolí. Značná část občanů dříve narozených se uzavírá ve svých domovech do izolace, kde propadají stavům úzkosti a osamění. Právě pes dokáže hrát v životě starého člověka hned několik důležitých, mnohdy ojedinělých rolí. Senior získává ve svém psu nejen domácího mazlíčka, o kterého je třeba se pravidelně starat a poskytovat mu vše potřebné, ale co je důležitější, většinou i věrného partnera ve své samotě. Psí společník nenásilně v pánovi posiluje a upevňuje zodpovědné chování. Majitel je tak dobrovolně a s hrdým pocitem nucen o pejska pečovat, již se ve velké míře nezaobírá smutnými myšlenkami a pocity marnosti. Většina milovníků psů se svými zvířecími kamarády s radostí slovně a gesty komunikuje, promlouvá k nim, ventiluje nahlas své dojmy a výchovně na ně i působí (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 50).

Cetlová rozvíjí myšlenku lékařů praktických ordinací v Německu, že lidem vlastnictví domácího zvířete po zdravotní stránce obecně prospívá.

Majitelé kočky nebo psa jsou v budoucnu méně ohroženi nemocemi kardiovaskulárního a pohybového aparátu, psychosomatickými poruchami a obezitou. Bližší kontakt se zvířaty a jeho vliv, zejména pokud je realizován za dob dětství a dospívání, pak může výrazně ovlivnit život ve stáří ve smyslu udržení soběstačnosti a větší spokojenosti než u lidí, kteří byli o přízeň zvířat ochuzeni. Významné účinky má chov domácích zvířat u seniorů sužovaných samotou. Lze tedy objektivně potvrdit, že silné pouto ve vztahu člověk-zvíře vyvolává v osobách dříve narozených jedinečný pocit spokojenosti a štěstí (Cetlová, 2006, s. 310).

2.1 Uplatnění psa v domovech pro seniory

Autorka Volšická rozlišuje uplatnění psa v domovech pro seniory na několik možností. Pes a dobrovolník pravidelně dochází do instituce za klienty v rámci podpory aktivit za pomoci psa. Vlastní setkání za doporučené přítomnosti ošetřujícího personálu pak probíhá většinou ve společenské místnosti, méně často přímo u staršího klienta na pokoji. Další možností působení canisterapie je využití psího pomocníka po předchozím doporučení odborným lékařem k rehabilitačním účelům. Podmínkou terapie s pomocí psa je nutná asistence pracovníka zařízení, většinou všeobecné sestry, fyzioterapeuta nebo sociální pracovnice, který odpovídá za vlastní manipulaci s klientem. Není zvláštností, že je často využíván i pes, jehož majitel je zároveň i zaměstnancem ústavu. V tomto případě záleží na vnitřních podmínkách zařízení, jakým způsobem a dle jakých pokynů bude canisterapie probíhat. Velká výhoda spočívá v tom, že pes se nevyskytuje v ústavu každý den, není těžkou a vyčerpávající prací příliš unavován a je mu dovoleno odpočívat a čerpat nové síly mimo pracoviště ve vlastním známém prostředí. Daleko složitější situace nastává, je-li pes ve vlastnictví daného ústavu. Základním předpokladem pobývání psa na pracovišti nebo na pozemku patřící k zařízení je zajištění bezpečí a klidného prostředí pro klienty. Psa je možno pořídit a umístit v ústavu

teprve tehdy, jsou-li splněny především ekonomické, organizační a zdravotní podmínky opravňující k držení psa na pracovišti (Volšická, 2008, s. 46-47).

2.2 Vliv canisterapie na duševní zdraví seniorů

V ideálním případě je canisterapie a její výzkum součástí celostního přístupu ošetřujícího personálu na odděleních pro dlouhodobě nemocné nebo nevléčitelné klienty. Uživatelé ošetrovatelské péče přijímají řadu pro jejich zdraví prospěšných aktivit jako arteterapii nebo léčbu hudbou, canisterapii nevyjímaje. Tyto metody v nejvyšší možné míře berou ohled na tělesný a duševní stav každého klienta (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 150).

Cetlová pohlíží na léčbu za pomoci psů a jiných zvířat u starých lidí jako na součást oboru zabývající se psychoterapií. K velké škodě, dříve v minulosti nebýval o tuto problematiku příliš velký zájem. Myšlenka využití zvířat v oblasti zooterapie se dostává do popředí až v 70. letech minulého století. Jednotlivá zařízení zabývající se léčbou geriatrických klientů se snaží postupovat podle předem vypracovaných metod. V rámci tzv. mentální aktivizace vzrůstá podpora přímého styku uživatelů s domácími zvířaty (Cetlová, 2006, s. 310).

Tauer zaznamenává velmi obtížný úkol canisterapeutického týmu věnující se klientům v seniorském věku a lidem těžce a dlouhodobě nemocným. Není na pochybách, že mentální uvažování člověka starého, pod vlivem často nevléčitelné choroby ho nějakým způsobem poznamená. Takový klient si mnohdy vytváří odstup od ostatních lidí, jakousi pomyslnou hradbu, přestává se zajímat o dění ve svém okolí. V duševním světě se zaobírá vlastními zdravotními problémy, spojenými mnohdy i se špatnou rodinnou situací. Rozhodně na psychice mu také nepřidá, vidí-li u ostatních klientů věkově mu blízkých, že se u nich ještě nevyskytují známky stáří jako u něj. Leckterý senior se pak ještě více utápí ve svém nitru, závidí ostatním vitalitu, elán a optimismus. Bohužel, v některých případech i pěkně

příbuzenské vztahy a pohodu v rodině. Zde přichází na řadu pes coby terapeut, ale zároveň i jako vítaný společník. Za předpokladu, že se stydlivý senior ostýchá nahlas projevit své emoce a tužby ošetřujícímu personálu se právě nemá tvář v podobě psího kamaráda stává ideálním prostředkem k vyjádření citů a lásky. Pes zůstává po celou dobu samotné interakce nestranným, neodsuzuje, nekritizuje, nevyčítá, jen pozorně a tiše naslouchá, jemně si vynucuje pozornost a žadoní o přízeň klienta. Dá se tedy říci, že právě kvůli jednostranné verbální komunikaci doprovázené pocity radosti a zájmu na obou stranách, pomáhá canisterapeutický pes, jako jedno z mála zvířat, odbourávat značné psychické napětí a eliminovat výskyt úzkostných a depresivních stavů u lidí dříve narozených (Tauer, 2005, s. 25).

2.3 Vliv canisterapie na tělesné zdraví seniorů

Pes se stává výrazným pomocníkem u klientů v jejich boji s mnohými civilizačními chorobami. Zejména u cévních a kardiologických onemocnění má působení canisterapie za přítomnosti čtyřnohého zvířecího kamaráda své veliké opodstatnění. Závěry mnoha výzkumných studií jednoznačně potvrzují pozitivní vliv na správnou činnost srdce člověka, snižuje se i vysoký krevní tlak, klesá riziko výskytu srdečních příhod a normalizuje se krevní oběh. S přibývajícím věkem roste počet seniorů stěžujících si na značnou bolestivost kloubů. Měkká a hebká srst zvířete láká k pohlazení. Starší lidé tak mohou nenásilnou a zábavnou formou sami aktivně rozvolňovat spasmu především na horních i dolních končetinách. Prostřednictvím přímého doteku se posiluje i jemná motorika v oblasti prstů. V některých případech se dokonce u starších klientů s revmatickým onemocněním úplně vysazují nebo snižují dávky ordinovaných léků vedoucí ke zmírnění křečí (Hanzalová, 2004, s. 28-29).

3 Rehabilitace a fyzioterapie

Freeman považuje techniku polohování se psy součástí fyzioterapie, která začala nacházet své uplatnění již v 50. letech 20. století. Je zcela logické, že u klientů imobilních či jinak neschopných se z nějakého důvodu hýbat, musí být zajištěn takový pohyb, aby bylo zabráněno možnosti vzniku proleženin a ochablého svalstva. Fyzioterapeut zná a ví, jakými konkrétními cviky může ovlivnit spasticitu a blokace jednotlivých svalů. Vhodným působením dokáže svaly rozcvičit. Manipuluje s klientem za účelem podpory a rozvoje dalšího pohybu. Klienta nacházejícího se v křeči uvádí do určité polohy s příkládáním podpurných polštářů a tam, kde je to možné, provádí polohování za pomoci zvířat. Pod pojmem polohování se psy lze nalézt asi nejznámější metodu používanou v široké oblasti canisterapie (Freeman, 2008, s. 27).

V rámci canisterapie u starších klientů se klade velký důraz na cvičení jemné motoriky horní končetiny. Pes zde slouží jako vítaný prostředek lákající k pohlazení. Přímý dotek klienta se srstí zvířete přináší nejen radost, ale i užitek. Při kontaktu se zvířetem dochází k hmatové stimulaci, zlepšuje se hybnost končetiny. Prostřednictvím používání předmětů se zlepšuje úchopová funkce ruky. Pro podporu válcového úchopu horní končetiny jsou vhodné předměty, které lze aportovat, míček pro změnu pomáhá vytvořit správné kulové uchopení. Manipulací s obojkem a vodítkem se posiluje a podporuje správné provedení klíčové a pinzetové špetky (Hančlová, 2007, s. 138-139).

Terapie za asistence zvířat přináší měřitelné výsledky v široké paletě možností využití. Poskytuje pomoc při obnově či udržení pohyblivosti, celkové aktivizaci a zlepšuje jemnou motoriku končetin během rehabilitační terapie. Canisterapeut je povinen po celou dobu interakce monitorovat a vyhodnocovat chování a jednání psa, a kdykoliv v případě nejasností zakročit a canisterapii přerušit, mnohdy k nelibosti klienta. Není od věci připomenout, že psovod se v prvotním případě zajímá o bezpečí a pohodlí

svého psiho svěřence, nikoli uživatele. Za klienta, jeho potřeby a komfort, odpovídá personál nebo zdravotnický terapeut (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 98-99).

Tvrdá poukazuje na smysl rehabilitace v canisterapii. Cvičení spočívá v brzkém návratu k původnímu zdravotnímu stavu s využitím působení canisterapeutického psa. Pes napomáhá klienty podporovat tak, aby se u nich projevila zásoba nových dovedností potřebných později v jeho dalším budoucím životě. V případě, že klient manipuluje s obojkem a vodítkem, cvičí tak nevědomky svou jemnou motoriku, kterou posléze lépe využije třeba při oblékání. Zde je nutné dodat, že rehabilitace má svůj význam ve všech oblastech, nejen po stránce tělesné, ale i duševní a sociální (Tvrdá, 2011, [online]).

3.1 Polohování a diatermie

Metoda polohování, jako specifická součást canisterapie, je založena na principu přikládání zvířete k nemocnému jedinci za předpokladu. Při interakci dochází k fyzickému kontaktu mezi psem a klientem. Polohování se svým způsobem vykonávání řadí mezi individuální podpůrnou terapii ve smyslu předávání vyššího tělesného tepla psa směrem k uživateli. Tato metoda neboli diatermie je využitelná především k prohřívání spastických oblastí celého těla a vede k zmírnění nebo dokonce uvolnění svalových křečí. Klient je posléze mnohem lépe připraven k následné rehabilitaci s fyzioterapeutem (Gottwaldová, 2009, s. 57).

Drmlová podotýká, že polohování jako součást péče o klienty upoutané na lůžko je v současné době na denním pořádku. Polohováním se rozumí pravidelná změna polohy těla a jeho částí do požadované pozice za účelem aktivace ochablých oblastí, zamezení riziku vzniku proleženin na určitých místech a protažení svalstva. Je-li tomuto úkonu navíc přítomný pes, fyzioterapie nabývá jiných hodnot a kvalit. Polohování se psem s využitím diatermie jako jedné z metod canisterapie dosahuje u nemocných mnohem

kvalitnějších výsledků než za použití jiné metody sloužící k zahřívání. Hlavní roli zde hraje vlastní teplota psa, která je o jeden až dva stupně vyšší než teplota člověka. Je vhodné připomenout, že dalšími důležitými aspekty v rámci polohování je frekvence a hloubka dechu živého zvířete, pravidelný tlukot srdce, vůně nebo pocit při dotýkání se psa. Tato metoda by neměla být provozována laicky a naslepo, bez přítomnosti specialisty, z důvodu častých omylů a chyb, která převažují nad prospěchem. Polohování, které probíhá za doporučené asistence odborníka ve fyzioterapii, se dá využít k částečnému odstranění či zmírnění svalového třesu dokonce u klientů trpících Parkinsonovou chorobou, i když většinou jen na krátkou a přechodnou dobu (Drmlová, 2008, s. 6-7).

Freeman jen doplňuje, že u některých klientů prohřívání ze strany psa zaznamenává lepší a kvalitnější výsledky než v případě využití jiných forem diatermie. Řadě klientů způsobuje aplikace tepla s použitím vyhřívacích deček nebo láhví nepříjemné subjektivní pocity, teplo se jim zdá mnohdy příliš intenzivní a naopak. U polohování se psem tyto negativní vjemy ustupují do pozadí. A to nejen z důvodu působení spontánně přizpůsobí dýchání psa, jeho dech se stává pravidelným a vyrovnaným. Pach psa, vnímání srsti nebo olíznutí teplým jazykem vytváří u klientů hůře vidících a nevidomých možnost celkového zklidnění a chuť spolupracovat ve fyzioterapii. Možnost se pejska dotknout a pohládit je velkým motivačním prvkem pro ty klienty, kteří ignorují nebo neochotně spolupracují v samotné rehabilitaci s odborníkem. Klient ležící podél psa začíná vnímat vedle již zmíněného tepla a dechu také vlastní ochrnuté končetiny, uvědomuje si polohu svého těla a jeho částí. Ojedinelou možností, jak podnítit spolupráci u klienta je přiložit psa k nemocnému tak, aby byl donucen si nejen uvědomovat svou necitlivou a nepohyblivou část svého těla, ale měl chuť nejen cvičit, ale i radost z přítomnosti živého psího společníka. Klient je poté sám částečně schopný cvičit dle pokynů fyzioterapeuta (Freeman, 2008, s. 27).

Hanzalová upozorňuje na důležitost vzájemné spolupráce. Aby polohování se psy probíhalo co nejefektivněji, velmi záleží na podpoře a spolupráci odborníků, především v oblasti lékařství a rehabilitace. Fyzioterapeut s canisterapeutickými znalostmi zvládne přiložit psa k nemocnému tak, aby bylo dosaženo působením tepla co největšího účinku. Tato procedura si vyžaduje velkou psí trpělivost, ochotu a radost z lidské blízkosti, neboť je velmi psychicky a fyzicky náročná. Pes musí po určitou dobu, nejčastěji po dobu deseti minut, vydržet ležet v klidu bez známek pohybu. Po skončení metody polohování si nejeden starší klient pochvaluje, že se zlepšila jeho pohyblivost. Prožívá pocity spokojenosti a uvolnění (Hanzalová, 2004, s. 29).

Ačkoliv na téma polohování se psy ještě nebylo provedeno dostatečné množství studií sloužících k vědeckému výzkumu, je prokazatelné, že přikládání psů ke klientům přináší viditelné a očekávané výsledky tělesného zlepšení. Důkazem pro to je radost nemocných, kteří se mohou najednou alespoň částečně vzpřímit, protáhnout spastickou končetinu, na krátkou dobu se zbavit křečí a třesu, přirozeně se vyprázdnit bez nutnosti aplikace nepříjemných nálevů a neustálého polykání tablet s projímavým účinkem (Freeman, 2008, st. 27).

Hančlová chápe polohování jako techniku ke zmírnění zvýšeného svalového tonu u seniorů. Tato metoda vykazuje nejlepších výsledků při působení na horní končetinu (Hančlová, 2007, s. 139).

Böhm klade důraz na odbornou znalost příčiny a mechanismu zvýšeného svalového tonu, v opačném případě může při cvičení dojít ke zhoršení spasticity na jednotlivých svalech. Pes působí na nervový systém člověka tak, že dokáže ovlivnit projev a průběh spasmu (Böhm, 2008, s. 79-80).

Köpplová zdůrazňuje důležitost poskytnutí klidu a odpočinku canisterapeutickému psu po ukončení canisterapeutické interakce. Pes, který po celou dobu průběhu terapie musí zůstat v klidu bez známek pohybu, je velmi často psychicky unaven. Pes menšího věku je snáze zapojován do polohování přímo u nehybného klienta na lůžku, v některých případech

se využívá působení psů větších, zejména pokud se používá více psů současně (Köpplová, 2008, s. 46).

Paceltová poukazuje na polohování, které se dá s úspěchem využít nejen v případě terapií za pomoci zvířat, ale i jako součást aktivit, kterým jsou psi přítomni. U aktivit a činností v přítomnosti zvířat není zapotřebí průběh a výsledky interakce zaznamenávat do dokumentace. Autorka byla sama přítomna několika málo interakcí, její vlastní labrador byl přiložen k nemocnému a nepohyblivému člověku. Působil svým tělesným teplem na vlastní tělo klienta a zároveň se snažil o probuzení aktivit ze strany seniora. Odměnou i pro ostatní klienty byl pocit štěstí a slzy dojetí z pouhé přítomnosti psa. Pes byl hlazen a objímán a nemocný byl nenuceně vytržen ze všedního denního stereotypu (Paceltová, 2011, s. 52).

Benešová poukazuje na důležitost úspěšného a efektivního polohování v oblasti canisterapie. U klientů je třeba zajistit dostatek času na jejich přizpůsobení se situaci. Každý klient je individuální, na interakci reaguje odlišně. Mnohdy se také stává, že se výsledky canisterapie dostavují až po ročním působení. Vlastnímu polohování předchází navození důvěry klienta ke psovi a společné přivítání účastníků canisterapeutické interakce. Je důležité klienta netlačit do aktivity a nechat ho samotného, aby dal průchod svým emocím a reakcím. Klient je bezpečně napolohován do pozic, které by měly být schváleny a důkladně zváženy odborníky v rehabilitační terapii. Je zde vhodné uvést, že při polohování nemusí klient zaujímat stále tu samou polohu, lze poloh vystřídat více, pokud se neobjevují potíže ze strany klienta. Zakončení interakce by mělo probíhat co nejšetrněji s ohledem na možné teplotní výkyvy. Pes by měl být pomalu od klienta oddalován a až poté je možné zvíře zcela odstranit z blízkosti nemocného. Po ukončení polohovací jednotky je vhodné nechat klienta zklidnit a šetrně ho připravit na další činnosti (Benešová, Zouharová, 2007, s. 177-180).

Autorka Galajdová nepovažuje metodu polohování se psem součástí canisterapie. Canisterapií je zamýšlena interakce mezi člověkem jako uživatelem a psem jako poskytovatelem. Pes je citlivý živý tvor se smyslem

pro vnímání kolem sebe. Při polohování, kdy musí desítky minut nečinně ležet vedle klienta nebo dokonce částečně pod ním, se trpělivě a odevzdaně poddává svému osudu. Canisterapie má přinášet na obou stranách vzájemné uspokojení a radost, ne obětování psa ve prospěch člověka. V případě, že pes vnímá tuto skutečnost nelibě až agresivně, nedá se hovořit o canisterapii v pravém slova smyslu. Dá se tedy říci, že nemá-li pes z této činnosti radost, prožívá svým způsobem utrpení (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 66-67).

3.2 Relaxace se psy

Další z možností jak účinně působit na duševní zdraví klientů za pomoci psa je metoda relaxace. Relaxací je myšleno pozitivní působení na narušenou psychiku dětských a dospělých klientů, bez nutné přítomnosti a asistence fyzioterapeuta. Oproti klasické metodě polohování probíhá relaxace u tělesně zdravých osob, u kterých není zapotřebí se soustředit na jejich aktivitu a pohyb. Klient sám zaujme určitou pozici a až poté je k němu pes usazen. Technika relaxace je indikována nejen u klientů v domovech důchodců, léčebnách dlouhodobé péče a v zařízeních pro děti, ale nachází své uplatnění i u osob drogově nebo jinak závislých. Zvláštní opatrnost je nutno dodržovat u klientů agresivních. V tomto případě relaxace probíhá pod zvýšeným dozorem, klient je navykán postupně (Freeman, 2008, s. 27).

ZÁVĚR

Cílem práce bylo předložit poznatky o možnostech využití canisterapie, uplatnění v praxi, vlivu na tělesné a duševní zdraví seniorů a technice polohování se psy s využitím diatermie v rámci rehabilitace a fyzioterapie u seniorů. Ke stanoveným cílům bylo vyhledáno množství odborných článků, odborných publikací a internetových zdrojů, které se v řadě termínů shodují, navzájem se doplňují, věnují se určitým specifikům široké oblasti tématu a dokonce si v jednom případě odporují.

Canisterapií jako takovou a její základní definicí se zabývá mnoho autorů. Canisterapie je podle autorky Cicholesové a kol. pomocná terapeutická metoda využívající vlivu psa k působení na fyzickou, psychickou a sociální pohodu člověka (Cicholesová et al., 2006, s. 114). Ungerová a Jakubíková považují metodu canisterapie za speciální typ sociální rehabilitace s využitím psa k rozvíjení dovedností a vlivu na tělesné a duševní zdraví (Ungerová, 2008, s.99, Jakubíková, 2009, s. 34). Na oblasti canisterapie u seniorů se zaměřily Cicholesová a kol. a Cetlová. Ve svých odborných člancích poukazují na kladný vliv psa na myšlení dříve narozeného klienta, na jeho chování a jednání. Pes dokáže starého člověka zaujmout natolik, že snáze zapomíná na svou samotu, a stává se vitálnější a odolnější vůči pocitům úzkosti (Cetlová, 2006, s. 310, Cicholesová et al., 2006, s. 116).

Autorky Novotná, Zouharová a Tichá se shodují na prospěšnosti působení psa u lidí dříve narozených a nemocných. Stejně tak má přítomnost psa vliv i na zdravé osoby, které chovají zvíře ve své vlastní domácnosti (Novotná, Zourková, 2004, s. 31, Tichá, 2007, s. 192-193). Mojžíšová a Ungerová publikují o možnostech využití canisterapie. Léčbu za pomoci psa lze využít v rámci socioterapie u agresivních jedinců, celkové aktivizace, logoterapie a fyzioterapie (Mojžíšová, Tichá, 2005, s. 151, Ungerová, 2008, s. 99-100). Novotná oblast působení canisterapie doplňuje o oblast psychoterapie u dospělých a starších lidí (Novotná, Zourková, 2003, s. 32).

Mahelka, Vojtěchová, Galajdová, Tichá, Lacinová, Jakubíková a Hančlová se ve svých publikacích jednoznačně shodují na pozitivním přínosu canisterapie na základní životní potřeby klienta. Přítomnost psa vede ke zlepšení kvality života po stránce duševní, tělesné i sociální (Mahelka, 2003, s. 43, Vojtěchová, 2010, s. 24, Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 156, Tichá, 2007, s. 193, Lacinová, 2003, s. 6, Jakubíková, 2009, s. 35, Hančlová, 2007, s. 139). Kovalčíková, Broklová, Cetlová, Motlová, Hančlová, Galajdová, Halleyová, Volšická a Mahelka se shodují na prospěšnosti canisterapie u starších klientů s gerontopsychiatrickými chorobami (Kovalčíková, 2010, s. 65-66, Broklová, Čermáková, 2004, s. 29, Cetlová, 2007, s. 27, Motlová, 2011, s. 13-14, Hančlová, 2008, s. , Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 155-156, Halleyová, 2004, s. 35-36, Volšická, 2008, s. , Mahelka, 2003, s. 42).

Smutnou skutečností nadále zůstává fakt, že o canisterapii a jejím působení na naše starší spoluobčany v rámci polohování a diatermie není v dnešní době publikováno příliš mnoho odborných článků v českých a slovenských periodikách a odborných pracích. Ve svých dílech Freeman a Hančlová považují canisterapii za důležitou součást ucelené rehabilitace a fyzioterapie seniorů, zejména u ovlivnění spastických končetin či ke zlepšení úchopové funkce ruky (Freeman, 2008, s. 27, Hančlová, 2007, s. 136-137). Podle Gottwaldové, Drmlové a Freeman metoda polohování s využitím tělesné teploty psa přináší řadu tělesných a citových prožitků (Gottwaldová, 2009, s. 57, Drmlová, 2008, s. 6-7, Freeman, 2008, s. 27).

Autoři Hanzalová, Hančlová, Böhm, Köpplová, Paceltová a Benešová se rovněž shodují na prospěšnosti canisterapie v rámci polohování a ovlivnění spasticity (Hanzalová, 2004, s. 29, Hančlová, 2007, s. 139, Böhm, 2008, s. 79-80, Köpplová, 2008, s. 46, Paceltová, 2011, s. 52, Benešová, Zouharová, 2007, s. 177-180).

Autorka Galajdová nepovažuje polohování se psy za canisterapeutickou metodu (Galajdová L., Galajdová Z., 2011, s. 66-67).

BIBLIOGRAFICKÉ A ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

BENEŠOVÁ Michaela, a ZOUHAROVÁ, Marika. Polohování. In: VELEMÍNSKÝ, Miloš et al. (ed.). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd. České Budějovice: Dona s.r.o., 2007, s. 177-180. ISBN 978-80-7322-109-6.

BÖHM, Pavel. Ovlivnění spasticity na horních končetinách. *Kontakt* [online]. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, 2008, **10**(2) [cit. 24. 03. 2012]. 79-80. ISSN 1212-4117. Dostupné z: <http://www.zsf.jcu.cz.cz/search?SearchableText=ovlivnění+spasticita>

BROKLOVÁ, Hana, a ČERMÁKOVÁ, Miloslava. Canisterapie pro seniory. *Sestra*. Praha: Strategie, 2004, **11**(11), 29. ISSN 1210-0404.

CETLOVÁ, Lada. Zooterapie pro třetí věk. *Diagnóza v ošetrovatelství*. Praha: Promediamotion s.r.o., 2006, **2**(8), 310. ISSN 1801-1349.

CETLOVÁ, Lada. Canisterapie v psychiatrické léčebně. *Diagnóza v ošetrovatelství*. Praha: Promediamotion s.r.o., 2007, **3**(1), 27. ISSN 1801-1349.

CICHOLESOVÁ, Tatiana et al. Canisterapia - pomocná terapia s pôsobením psa. *Rehabilitácia*. Bratislava: Liečreh Gúth, 2006, **42**(2), 114-116. ISSN 0375-0922.

DRMLOVÁ, Kateřina. Jak léčí chlupatí léčitelé aneb co znamená slovo canisterapie. *Regena*. Praha: SEND předplatné spol. s r.o., 2008, **18**(10), 6-7. ISSN 1212-2289.

FREEMAN, Michaela. Psi místo polštářů. *Pes přítel člověka*. Praha: Pražská vydavatelská společnost, 2008, **18**(7), 27. ISSN 0231-5424.

GALAJDOVÁ, Lenka, a GALAJDOVÁ, Zdenka. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN-978-7367-879-1.

GOTTWALDOVÁ, Kamila. V OLÚ Paseka pomáhají Cathy, Bianca a Jonáš. *Sestra* [online]. Praha: Strategie, 2009, **19**(5) [cit. 20. 03. 2012]. 57. ISSN 1210-0404. Dostupné z: <http://www.zdn.cz/.../v-olu-paseka-pomahaji-cathy-bianca-a-jonas-422447>

HALLEYOVÁ, V. Canisterapie: běžné diagnózy seniorů. **In:** *Pravda o zooterapii: sborník příspěvků z celostátní konference pořádané dne 25. 11. 2003 v Hluboké nad Vltavou*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta, 2004, s. 35-36. ISBN 80-7040-675-5.

HANČLOVÁ, Svatava. Canisterapie u seniorů žijících v domově důchodců. **In:** VELEMÍNSKÝ, Miloš et al. (ed.). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd. České Budějovice: Dona s.r.o., 2007, s. 138-139. ISBN 978-80-7322-109-6.

HANČLOVÁ, Svatava. Canisterapie z pohledu terapeuta. *Kontakt* [online]. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, 2008, **10**(2) [cit. 24. 03. 2012]. 9-10. ISSN 1212-4117. Dostupné z: <http://www.zsf.jcu.cz.cz/http://www.zsf.jcu.cz/search?SearchableText=canisterapie>

HANZALOVÁ, Klárka. Nejlepší přítel v léčbě člověka: zdraví na čtyřech tlapkách. *Regena*. Praha: SEND předplatné spol. s r.o., 2004, **14**(8), 28-29. ISSN 1212-2289.

JAKUBÍKOVÁ, Jitka. Zooterapie v sociálních službách. Canisterapie. *Sociální péče*. Brno: Ikaria CZ, 2009, č. 3, 34-36. ISSN 1213-2330.

KOVALČÍKOVÁ, Katarína. Využití canisterapie v léčbě. *Sestra* [online]. Praha: Strategie, 2010, **20**(2) [cit. 20. 03. 2012]. 65-66. ISSN 1210-0404. Dostupné z <http://www.zdn.cz/archiv/sestra/vyuziti-canisterapie-v-lecbe-449687>

KÖPPLOVÁ, Pavla. Léčba psem. *Instinkt*. Praha: EMPRESA MEDIA, a.s., 2008, **7**(47), 46. ISSN 1213-774X.

LACINOVÁ, Jiřina. Canisterapie v praxi. **In:** *Pravda o zooterapii: sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27. 11. 2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18. 12. 2002 v Ústavu sociální práce*

v *Českých Budějovicích*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta, 2003, s. 6. ISBN 80-7040-608-9.

MAHELKA, Bohumír. Problematika zooterapie na konferenci IAHAIO. **In:** *Pravda o zooterapii: sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27. 11. 2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18. 12. 2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta, 2003, s. 42-43. ISBN 80-7040-608-9.

MOJŽÍŠOVÁ, Adéla, a TICHÁ, Věra. Využití canisterapie v ošetrovatelské péči. *Teória, výskum a vzdelávanie v ošetrovatelstve*. 1. vyd. Martin: Univerzita Komenského v Bratislave, Jesseniova lekárska fakulta, 2005, s. 151. ISBN 80-88866-32-4.

MOTLOVÁ, Lenka. Praktikování canisterapie u seniorů s demencí. **In:** *Má canisterapie zelenou?* Sborník z odborné konference 30. 5. 2011. Dobrovolnické centrum FN v Motole, 2011, s. 13-14. ISBN nemá

NOVOTNÁ, Darina, a ZOURKOVÁ, Marcela. Canisterapie aneb jak může pes léčit. **In:** *Pravda o zooterapii: sborník příspěvků z celostátní konference pořádané dne 25. 11. 2003 v Hluboké nad Vltavou*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta, 2004, s. 31-32. ISBN 80-7040-675-5.

PACELTOVÁ, Lucie. Canisterapie: polohování. *Svět psů*. Frýdek-Místek: Podané ruce, o. s., 2011, **4**(4), 52. ISSN 1211-2976.

TAUER, Zdeněk. Canisterapie ve společnosti. *Sociální péče*. Brno: Ikaria CZ, 2003, **4**(2), 23. ISSN 1213-2330.

TAUER, Zdeněk. Canisterapie také pro seniory. *Sociální péče*. Brno: Ikaria CZ, 2005, **6**(2), 25. ISSN 1213-2330.

TICHÁ, Věra. Zastřešující organizace v zooterapii. **In:** VELEMÍNSKÝ, Miloš et al. (ed.). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd. České Budějovice: Dona s.r.o., 2007, s. 193. ISBN 978-80-7322-109-6.

TVRDÁ, Andrea. 2011. Základní informace o canisterapii. In: *ELVA-HELP o. s.* [online]. 13. 10. 2011 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.elvahelp.estranky.cz>

UNGEROVÁ, Darina. Canisterapie v praxi. *Kontakt* [online]. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, 2008, **10(2)** [cit. 24. 03. 2012]. 99-100. ISSN 1212-4117. Dostupné z: <http://www.zsf.jcu.cz/cz/search?SearchableText=canisterapie>

VOJTĚCHOVÁ, Věra. Člověk člověku vlkem, zvíře člověku přítelem. *Regena*. Praha: SEND předplatné spol. s r.o., 2010, **20(3)**, 24. ISSN 1212-2289.

VOLŠICKÁ, Jiřina. Psi v domovech pro seniory. *Kontakt* [online]. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, 2008, **10(2)** [cit. 24. 03. 2012]. 44-47. ISSN 1212-4117. Dostupné z: <http://www.zsf.jcu.cz/cz/search?SearchableText=canisterapie>

VONDRÁČEK, Lubomír. Canisterapie a její právní problémy. *Florence* [online]. Praha: Galén, 2006, **2(6)** [cit. 20. 03. 2012]. 49. ISSN 1801-46X. Dostupné z :<http://www.florence.cz/osetrovatelstvi/archiv-cisel/rejstřík-2006>